

Το Σταυροδρόμι της Ψυχής

Οικουμενικό Πατριαρχείο / Αρχιεπισκοπή Θυατείρων

Μια φωνή αναδύεται από τα έγκατα της ιστορίας, από εκείνο το σταυροδρόμι της Γαλιλαίας, όπου άνθρωποι και Θεός αντικρίστηκαν κατά πρόσωπο. Δεν υπάρχει ενδιάμεσος χώρος, δεν υπάρχει χλιαρότητα. Μια ρωγμή στο χρόνο, μια κρυστάλλινη στιγμή απόφασης που ηχεί την Κυριακή Γ΄ Νηστειών: «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι» (Μαρκ. 8,34).

Του Επισκόπου Μελιτηνῆς κ. Μαξίμου

Στέκεται ο άνθρωπος μετέωρος ανάμεσα στο κέρδος και την απώλεια, ανάμεσα στην ασφάλεια του εγώ και το άγνωστο της αυταπάρνησης. Τι αξίζει η ζωή, όταν μετριέται με το αιώνιο; Τι σημαίνει να χάσεις για να κερδίσεις; Το μυστήριο της σταυρικής πορείας ανοίγεται μπροστά μας σαν μια σκοτεινή κατάβαση που οδηγεί, παραδόξως, στο φως.

Υπάρχει κάτι το αθόρυβα βίαιο στην πρόσκληση του Χριστού. Ένα ρήγμα στην καθημερινή λογική, μια ανατροπή που συντρίβει την αυτάρκεια του εγώ. «Απαρνησάσθω έαυτόν», μια φράση που αιωρείται όπως η λάμα πάνω από τον λαιμό, έτοιμη να αποχωρίσει τον άνθρωπο από την πιο βαθιά του ταυτότητα. Πώς γίνεται το “εγώ” να απαρνηθεί τον εαυτό του; Μια εσωτερική αντίφαση που μόνο ως μυστήριο μπορεί να κατανοηθεί.

Παραδόξως, αυτή η εντολή δεν έρχεται με καταναγκασμό. «Όστις θέλει», λέγει ο Κύριος. Η πύλη είναι στενή αλλά η επιλογή παραμένει ελεύθερη. Κι όμως, για όποιον υπακούσει, η απόφαση είναι αμετάκλητη και ολική. Δεν υπάρχει εδώ χώρος για δισταγμό. Όπως αναφέρει ο John Tillotson στα έργα του, η έμφαση αυτής της ευαγγελικής περικοπής δεν έγκειται απλώς στη λέξη «ψυχή», αλλά στην κατανόηση του χρόνου και του σύντομου βίου μας σε σχέση με την αιώνια πραγματικότητα.[1]

Το παράδοξο βαθαίνει. Η απώλεια γίνεται κέρδος. Ο θάνατος μεταμορφώνεται σε ζωή. Τα δαιμόνια της αυτοσυντήρησης ουρλιάζουν μπροστά στην αδιανόητη πρόσκληση. Να απωλέσεις την ψυχή σου, όχι να την φυλάξεις, όχι να την προστατεύσεις, αλλά να τη χάσεις εκούσια. Όπως ο σπόρος που θάβεται στο παγωμένο χώμα του χειμώνα, αποσυντίθεται στην αφάνεια, για να αναδυθεί αργότερα ως νέα ζωή.

Ο άνθρωπος της σύγχρονης εποχής στέκεται εμβρόντητος μπροστά σε τούτη την πρόσκληση, ένα περιστέρι με σπασμένα φτερά, διχασμένο ανάμεσα σε δύο ουρανούς. Πώς να εγκαταλείψει την ασφάλεια του εγώ, όταν όλος ο πολιτισμός του ορκίζεται στον βωμό της αυτοεκπλήρωσης; Πώς να χαθεί για να βρεθεί, όταν κάθε φωνή γύρω του κραυγάζει: κέρδισε, απόκτησε, κατάκτησε, ασφάλισου; Στέκεται παγιδευμένος ανάμεσα σε δύο βαθύτατα ασύμβατες λογικές, του κόσμου και του Ευαγγελίου. Μια φλόγα τον καλεί στο άγνωστο, ενώ η φωτιά της εστίας του υπόσχεται ασφάλεια στα ήδη κερτημένα.

Υπάρχει στον λόγο του Χριστού μια αλήθεια που αποκαλύπτεται μόνο στην πράξη, όπως τα υπόγεια ποτάμια που ρέουν αθέατα κάτω από το έδαφος που πατάμε. Τι σημαίνει πραγματικά να ακολουθείς τον Χριστό; Δεν είναι απλώς μια γεωγραφική

μετακίνηση, μια εξωτερική αναχώρηση από τον κόσμο. Είναι μια τροπική μεταβολή, μια εσωτερική επανάσταση που αναδιατάσσει τις προτεραιότητες της ύπαρξης.

Είναι αξιοσημείωτο πώς κάποιοι, μόνο με το άκουσμα των λόγων του Κυρίου, έχουν αναζητήσει αμέσως να τον ακολουθήσουν. Όπως μας διηγείται ο Όσιος Συμεών ο Μεταφραστής στα συγγράμματά του για τον Κυριακό, ο οποίος κάποια Κυριακή, ακούγοντας στο Ευαγγέλιο τη φωνή του Χριστού: «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἁράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι», δεν καθυστέρησε καθόλου, ούτε το σκέφτηκε διεξοδικά, «οὐκ ἔδωκε τινι τὸ πρᾶγμα μελλήσει, οὐδὲ βραχὺν ἐπέσχε χρόνον, ἢ διεσκέψατο».[2] Αντίθετα, εγκατέλειψε αμέσως την εκκλησία σιωπηλά και ξεκίνησε την πορεία προς τα Ιεροσόλυμα.

Στην πράξη, η ακολουθία του Χριστού είναι μια διαδρομή με τίμημα υψηλό. Είναι η αποδοχή ενός ρόλου που ίσως κανείς δεν θα διάλεγε με κοσμικά κριτήρια, του εξορισμένου, του περιθωριακού, του σταυρωμένου. Μια ζωή όπου «αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει» (Ματθ. 8,20). Ακόμη και τα άγρια θηρία διαθέτουν καταφύγιο, αλλά ο Υιός του Θεού περιπλανάται άστεγος. Πώς λοιπόν να προσδοκά ο μαθητής περισσότερα από τον Διδάσκαλο;

Το τίμημα αυτής της ακολουθίας είναι η αποδοχή μιας εσωτερικής εξορίας. Μιας πορείας όπου η ψυχή σφυρηλατείται στο αμόνι της απόρριψης και της απώλειας. Κάθε βήμα προς την ακολουθία του Χριστού είναι ένα βήμα μακριά από την επίπλαστη ασφάλεια του κόσμου. Κάθε χαραμάδα που ανοίγει στο τείχος του εγώ επιτρέπει στο φως να εισχωρήσει, αλλά και στον άνεμο να μπει ανελέητος, αφήνοντας την ψυχή γυμνή και τρέμουσα μπροστά στο άπειρο.

Υπάρχει μια αρχέγονη τρομακτική αλήθεια στα λόγια του Χριστού: «ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν» (Μαρκ. 8,35). Μια αλήθεια που στέκεται αντίθετη στο πρωτόγονο ένστικτο της αυτοσυντήρησης, που συγκρούεται με την ίδια τη φύση μας.

Η απώλεια της ψυχής γίνεται η προϋπόθεση για τη σωτηρία της, ένα παράδοξο που μοιάζει με μαθηματική αδυναμία, σαν να ισχυρίζεται κανείς πως το μηδέν μπορεί να γεννήσει το άπειρο. Και όμως, σε αυτή την αναπάντεχη εξίσωση βρίσκεται η καρδιά του χριστιανικού μυστηρίου... Η φωτιά που καταστρέφει για να αναγεννήσει. Το νερό που διαλύει για να αναπλάσει.

Όπως παρατηρεί ο John Yate, οι περισσότεροι φοβούνται αυτή την αλήθεια:

«Μπορείτε να υπομείνετε ντροπή ή περιφρόνηση, χλευασμό ή μίσος από αυτόν τον κόσμο για χάρη του Θεού και του Σωτήρα σας, που έχει υποσχεθεί να μας ανταμείψει τόσο μεγαλόπρεπα;» (Αγγλ. Can you bear no shame or contempt, no scorn or hatred from this world for your God and Saviour's sake, which he has promised to reward us?).[3] Και δεν παραλείπει να μας υπενθυμίσει τα λόγια του Κυρίου από το Ευαγγέλιο του Μάρκου: «Όποιος ντρέπεται για μένα και για τους λόγους μου... θα ντραπεί κι ο Υιός του Ανθρώπου γι' αυτόν όταν έρθει με τη δόξα του Πατέρα του...» (Μαρκ. 8,38).

Τι σημαίνει όμως πρακτικά αυτή η απώλεια της ψυχής; Νομίζω πως δεν είναι μια απλή παραίτηση από τα υλικά αγαθά, μια εξωτερική ασκητική άρνηση του κόσμου. Είναι μια βαθύτερη μεταμόρφωση, μια ριζική αναδιάταξη των επιθυμιών και των αξιών. Είναι η στιγμή που ο άνθρωπος παύει να θεωρεί τον εαυτό του το κέντρο και επιτρέπει στην ύπαρξή του να περιστραφεί γύρω από έναν άλλο άξονα.

Η απώλεια της ψυχής γίνεται έτσι η έναρξη μιας παράδοξης ελευθερίας, η νύχτα που γεννάει χίλιους ήλιους. Όποιος δεν φοβάται πια την απώλεια, δεν μπορεί να απειληθεί. Όποιος δέχεται να χάσει τα πάντα, δεν έχει τίποτα να φοβηθεί. Το εγώ που συνεχώς προστατεύει τον εαυτό του, που υψώνει τείχη και φράχτες, ζει σε διαρκή αγωνία. Περιέργως, η απάρνηση του εαυτού δεν οδηγεί στην αυτοκαταστροφή, αλλά στην αποκάλυψη ενός βαθύτερου εαυτού, μιας ύπαρξης που δε χρειάζεται πια να εξαντλείται σε αυτοπροστασία.

Αυτή η απώλεια της ψυχής μοιάζει με το σκοτάδι που περιβάλλει το σπήλαιο της μεταμόρφωσης. Ένας χώρος απουσίας, αφαίρεσης, απογύμνωσης. Μέσα στην έρημο του μηδενός, στην απουσία των επιθυμιών του εγώ, αναδύεται μια νέα παρουσία, όχι δική μας, αλλά μια φωνή που ψιθυρίζει: «Έρχου καὶ ἴδε» (Ιωάν. 1,46). Στο κενό της ψυχής που χάθηκε για τον Χριστό, εισέρχεται πλέον ο ίδιος ο Χριστός.

Στέκεται ο άνθρωπος σαν ταξιδιώτης στο σταυροδρόμι της ύπαρξης. Μπροστά του η διχάλα του δρόμου, η οδός της αυτοσυντήρησης και ο δρόμος της αυταπάρνησης. Ο σταυρός υψώνεται όχι μόνο ως σύμβολο θυσίας, αλλά και ως δείκτης πορείας, και η πρόσκληση του Χριστού παραμένει ανοιχτή.

Στην παραδοξότητα της απώλειας που γίνεται εύρεση, του θανάτου που γεννά ζωή, κατοικεί το βαθύτερο μυστήριο του Ευαγγελίου. Ίσως τελικά η απάρνηση του εαυτού δεν είναι παρά η απόρριψη ενός ψευδούς εαυτού, ενός ειδώλου που έχουμε κατασκευάσει και λατρεύει. Και η άρση του σταυρού δεν είναι παρά η επιστροφή στην αυθεντική μας κλήση, στην εικόνα που χαράχτηκε αρχέγονα μέσα μας.

Καθώς η νύχτα του εγώ υποχωρεί, ανατέλλει σιωπηλά η αυγή μιας νέας ζωής. Μιας ζωής που δεν είναι δική μας, αλλά και ταυτόχρονα είναι πιο δική μας από ποτέ.

Φωτογραφία: Λειτουργικό χειρόγραφο (MS 6) φιλοτεχνημένο από Έλληνα μικρογράφο μεταξύ 1250-75, διαστάσεων 320 x 230 χιλιοστών. Φυλάσσεται στο Capitolo della Cattedrale di San Lorenzo, Περούτζια Ιταλίας (λεπτομέρεια).

[1] TILLOTSON John, *The Works of the Most Reverend Dr. John Tillotson*, Ηνωμένο Βασίλειο: Benjamin Tooke, John Pemberton, and Edward Valentine in Fleetstreet; Jacob Tonson in the Strand, and James Round in Exchange-Alley, 1722, σ. 629.

[2] ΣΥΜΕΩΝ Λογοθέτη, Συμεών Λογοθέτη, του Μεταφραστή, τα ευρισκόμενα πάντα, *Patrologia Graeca*, Τόμος 115, Γαλλία: J.-P. Migne, 1864, σ. 921.

[3] YATE John, *A sermon preach'd in the Parish Church of Wendover, in the County of Bucks, August... 7th, 1701*, Ηνωμένο Βασίλειο: n.p., 1702, σ. 50.